

บทที่ 5

หน้าที่ของสื่อมวลชนในปรากฏการณ์ชีวิต

สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญในปรากฏการณ์ชีวิต นับจากการมีส่วนร่วมที่ทำให้ชีวิตเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในสังคม ในบทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอถึงผลการศึกษาการแสดงหน้าที่ของสื่อมวลชนในปรากฏการณ์ชีวิต โดยศึกษาจากรายการชีวิตมหัศจรรย์ ซึ่งเป็นรายการโทรทัศน์ นิตยสารชีวิต และ คอถัมภ์ "ปิ่นชีวิตใหม่ด้วยชีวิต" ในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และคอถัมภ์ "ธรรมชาติป่าบด" ในมติชนสุดสัปดาห์ โดยอาศัยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาพร้อมกับการสัมภาษณ์ผู้ผลิต และใช้แนวคิดหน้าที่นิยมของสื่อมวลชน (Functionalism) เป็นกรอบในการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า การแสดงหน้าที่ของสื่อมวลชนในปรากฏการณ์ชีวิตมีดังนี้

- 5.1 หน้าที่ในการให้สาระความรู้
- 5.2 หน้าที่ในการเผยแพร่หรือถ่ายทอดอุดมการณ์
- 5.3 หน้าที่ในการนำเสนอทางเลือกใหม่
- 5.4 หน้าที่ของการเป็นเวทีสาธารณะ

5.1 สื่อมวลชนกับหน้าที่การให้สาระความรู้

การแสดงหน้าที่ที่สำคัญประการหนึ่งของสื่อมวลชน คือ หน้าที่ทางด้านสารสนเทศ ในปรากฏการณ์ชีวิตนั้นสื่อมวลชนแสดงหน้าที่โดยการให้สาระความรู้ทางด้านสุขภาพ โดยวิธีการที่สำคัญคือ การให้ข้อมูลความรู้อย่างเป็นระบบ ด้วยการอธิบายอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ อาจจะเรียกได้ว่าเป็นข้อมูลทางด้านสุขภาพที่จำเป็นต่ออาศัยการอธิบาย ดังตัวอย่าง

“กินข้าวกล้อง หรือ ข้าวซ้อมมือ แทนการกินข้าวขาวหรืออาหารที่ทำจากแป้งขัดขาว ไม่กินน้ำตาล ฟอกขาว เนื่องจากข้าวขาวและแป้งขัดขาว จะขาดเส้นใยซึ่งเป็นสารจำเป็นช่วยให้อิมมูน่าและไม่อ้วน เส้นใยยังช่วยลดไขมันในเลือดซึมเข้าสู่ร่างกายมากเกินไป เส้นใยช่วยให้ขับถ่ายง่ายไม่ให้ท้องผูก ป้องกันการเกิดมะเร็งลำไส้และมะเร็งอวัยวะอื่น ๆ แป้งขัดขาวและน้ำตาลฟอกขาว ยังขาด

สารอาหารกลุ่มวิตามิน ซึ่งเป็นโคเอนไซม์จำเป็นสำหรับกระบวนการเผาผลาญน้ำตาลให้เป็นพลังงานในร่างกาย การกินแต่ข้าวขาว แป้งขัดขาว หรือน้ำตาล ร่างกายจึงไม่อาจสร้างพลังงานได้เท่าที่ควร เมื่อเผาผลาญไม่หมด จะถูกเก็บสะสมไว้เป็นความอ้วน” (คอลัมน์ “ธรรมชาติบำบัด” มติชนสุดสัปดาห์, 24 พ.ย. 2541)

การอธิบายให้เหตุผลในสภาวะทางสุขภาพดังตัวอย่างนี้ นับว่าเป็นอีกหน้าที่ที่เด่นชัดของสื่อมวลชน

“สำหรับเจ้าสารเสื่อมสุขภาพ – บะหมี่ของ ขนมกรุบกรอบ ในความรู้ทางวิชาการอาหารเราเรียกกันว่า อาหารขยะ ไม่ควรกิน ไม่ควรส่งเสริม เหตุเพราะ

ประการแรก อาหารเหล่านี้ทำขึ้นจากแป้งป่นละเอียด ได้รับการขัดถึงจนขาว ไม่เหลือเส้นใยอยู่เลย ไม่มีทั้งวิตามินบี ซึ่งควรมีอยู่เพียบพร้อมในธัญพืชเต็มรูป เราเรียกอาหารที่มีแต่แป้งโดยขาดเส้นใยว่า “empty calory” หรือคาร์โบไฮเดรตเปล่าเปลือง กินเข้าไปจะถูกย่อยเป็นน้ำตาล เผาผลาญพรวดเคี้ยวหมด จึงเกิดเรี่ยวแรงประเดี้ยวประด้าว และหมดแรงลงอย่างรวดเร็ว เหมือนไฟไหม้กองฟางทั้งร่างกาย จะต้องสิ้นเปลืองวิตามินบีมาสลายให้เกิดกำลังกาย ฉ้านาน ๆ ร่างกายจะพร่องวิตามินบี

ประการสอง กินบะหมี่ของจ๋าจ๊ะ ซ้ำซาก จึงมักท้องผูก ท้องผูกนาน ๆ ย่อมเพิ่มความเสี่ยงกับโรคหลายอย่าง นับแต่ภูมิแพ้ไปถึงโรคมะเร็ง ไคร ๆ ก็รู้ปัญหาของคนไทยวันนี้ คือ กินอาหารเส้นใยไม่พอ บะหมี่ของขนมกรุบกรอบ จึงไม่ใช่สิ่งที่พึงส่งเสริม

ประการสาม บะหมี่ของไม่มีวิตามิน เกลือแร่ ที่จำเป็นในการต้านอนุมูลอิสระอยู่เลย มันเป็นสารมีประโยชน์สำคัญในธัญพืชช่วยป้องกันความเสื่อมของร่างกาย ซึ่งไม่ต้องพูดถึง เอนไซม์ ฮอร์โมน และพลังแห่งชีวิตที่พึงมีจากธัญพืช

ประการสี่ ในกระบวนการผลิต จะมีการใส่สารกันบูด กันเชื้อรา ผงชูรส สารแต่งกลิ่นต่าง ๆ เมื่อกินเข้าไปในร่างกายจะเกิดภาวะขจัดสารแปลกปลอมเหล่านี้ ผลก็คือ ดับต้องทำงานด้วยกระบวนการ

การเคมีที่เรียกว่า “ออกซิเดชัน” เพื่อสลายพิษ ผลของการออกซิเดชันนั่นเอง จะเกิดอนุมูลอิสระมากมาย ด้จะถูกทำร้ายก่อนเพื่อน เพิ่มความเสี่ยงต่อโรคตับแข็งและมะเร็งตับในที่สุด

ประการห้า ในกระบวนการผลิตยังใช้การทอดบะหมี่ของในน้ำมันซ้ำ ๆ น้ำมันที่ใช้ซ้ำจะมีปฏิกิริยากับออกซิเจนในอากาศ เกิดเป็นอนุมูลอิสระอยู่ในน้ำมันทอด ในวันหนึ่ง ๆ เครื่องทอดบะหมี่จะทอดได้ 50,000 ซองต่อวัน จึงล้วนแต่่อมสารพิษดังกล่าว กินเข้าไปก็ทำร้ายตัวเราเอง

ประชาชนผู้มีปัญญา พึงใช้วิจารณญาณให้จงหนัก (คอลัมน์ “ธรรมชาติบำบัด” มติชนสุดสัปดาห์, 6 ต.ค. 2541)

“สมุนไพร ที่โดดเด่นช่วยการนอนหลับ คือ ขี้เหล็ก ขี้เหล็กเป็นไม้ยืนต้น คนไทยรู้จักกันดี เพราะเอาใบของมันมาแกงกินอร่อยนัก ตำรายาไทยใช้ดอกเป็นยานอนหลับ ลดความดันเลือด ดอกมะตูมและใบอ่อนเป็นยาระบาย แก่นแก้วใช้ ทำให้นอนหลับ ฤทธิ์ช่วยระบายของมัน คือ สารแอนทราควิโนน อยู่ในใบอ่อนและแก่น” (คอลัมน์ “ธรรมชาติบำบัด” มติชนสุดสัปดาห์, 23 ก.พ. 2542)

“Growth Hormone หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า SOMATROPIN นั้น หลังมาจากคอมพิวเตอร์ นัยว่าเป็นยารักษาอยู่ในตัวเรา ทำให้เราไม่แก่ แข็งแรงสดชื่นตลอดเวลา การออกกำลังกายจน Growth Hormone หลั่ง จึงเท่ากับได้ยารักษาประจำตัวมาใช้โดยไม่ต้องเสียเงินเสียทอง” (สาทิส อินทรกำแหง, ชีวิต, 1 ม.ค. 2542)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่า การแสดงหน้าที่ในการให้สาระความรู้ทางด้านสุขภาพด้วยการอธิบายให้เหตุผล และเป็นวิทยาศาสตร์ จัดเป็นหน้าที่ที่สำคัญประการหนึ่งของสื่อมวลชนในปรากฏการณ์ชีวิตที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดการให้ข้อมูลอย่างเป็นระบบ หากพิจารณาจากสภาพสังคมในปัจจุบันที่นับว่าสุขภาพเป็นประเด็นที่น่าสนใจ ประกอบกับความก้าวหน้าในการศึกษาค้นคว้า เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือมาประกอบในการอธิบายถึงที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพที่เห็นได้ชัดคือเรื่องของอาหาร วิธีการอธิบายในรูปแบบนี้ จะเป็นประโยชน์และมีผลต่อคนในสังคมโดยเฉพาะกับบุคคลที่มีการศึกษา มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

ดังนั้น การทำหน้าที่สารสนเทศ หรือการให้ความรู้ทางด้านสุขภาพ ด้วยวิธีการอธิบายให้ ข้อมูลอย่างเป็นระบบ จึงเป็นการแสดงหน้าที่ของสื่อมวลชน ที่พบได้และมีความสำคัญประการ หนึ่งในการปรากฏการณ์ชีวิต

5.2 สื่อมวลชนกับหน้าที่ในการเผยแพร่หรือถ่ายทอดอุดมการณ์

ในการปรากฏการณ์ชีวิต สื่อมวลชนได้กลายเป็นช่องทางในการเผยแพร่แนวคิดชีวิต หรือ ธรรมชาติบำบัด ซึ่งแนวคิดนี้มีแบบแผนในการปฏิบัติที่มีความชัดเจนที่สำคัญคือ มีความแตกต่าง จากวิถีการบริโภคและการปฏิบัติที่มีอยู่เดิม จึงอาจเรียกได้ว่าเป็นอุดมการณ์การบริโภคในแบบที่ แยกต่างและได้รับการเผยแพร่โดยผ่านสื่อมวลชน

“การทำนิตยสารชีวิตเป็นการทำธุรกิจด้านสุขภาพ ซึ่งเป็นธุรกิจที่ค่อนข้างใหม่สำหรับสังคมไทย ธุรกิจสุขภาพมีข้อจำกัดกว่าการทำธุรกิจทั่วไป เพราะต้องเอาผลประโยชน์ทางด้านสุขภาพของ ประชาชนเป็นเป้าหมาย เมื่อเจตนาธรรมของบริษัทยอมรับที่สอดคล้องกับปรัชญาของชีวิตจึง ได้เกิดเป็นนิตยสารชีวิตขึ้น” (คอลัมน์ “จากบรรณาธิการ” ชีวิต, 16 ต.ค. 2541)

“ในฐานะของนักวิชาการที่ค้นคว้าเรื่องนี้ (ธรรมชาติบำบัด) และมีความรู้มากกว่าประชาชนอยู่บ้าง ธรรมชาติบำบัดถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องสอนประชาชน” (คอลัมน์ “ธรรมชาติบำบัด” มติชนสุด สัปดาห์, 6 ต.ค. 2541)

นอกจากนี้ การถ่ายทอดอุดมการณ์ในบางครั้ง ยังแสดงถึงการต่อต้านอย่างเด่นชัด

“ธรรมชาติบำบัดจึงไม่รังเกียจการกินวิตามิน คราบเท่าที่กินอย่างมีสติปัญญา แต่ก็ไม่ได้ส่งเสริมว่า จะต้องกินวิตามินกันจนอิมหิมิพิมัน กระนั้นก็ดี ธรรมชาติบำบัดรังเกียจอาหารขยะอย่างเด็ดขาด” (คอลัมน์ “ธรรมชาติบำบัด” มติชนสุดสัปดาห์, 6 ต.ค. 2541)

จากคำกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ทั้งชีวิตและธรรมชาติบำบัดถือเป็นเรื่องใหม่ในสังคม สื่อมวลชนจึงได้กลายเป็นช่องทางสำหรับการเผยแพร่หรือถ่ายทอดอุดมการณ์ที่แตกต่างเพื่อเข้าถึง สาธารณชนให้มากที่สุด

ในการถ่ายทอดอุดมการณ์ในการบริโภค ยังแสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์ทางเลือก (Alternative Ideology) ที่แฝงเร้นอุดมการณ์ต่อต้าน (Opposition Ideology) เอาไว้ด้วย ดังตัวอย่าง

“สำหรับเจ้าสารเลื่อมสุขภาพ – บะหมี่ของ ขนมกรุบกรอบ ในความรู้ทางวิชาการอาหารเราเรียกกันว่า อาหารขยะ ไม่ควรกิน ไม่ควรส่งเสริม” (คอลัมน์ “ธรรมชาติบำบัด” มติชนสุดสัปดาห์, 6 ต.ค. 2541)

“น้ำมันที่ใช้ทอดควรเป็นน้ำมันพืชที่ดี มีไขมันไม่อิ่มตัว บ้านนี้เลือกใช้น้ำมันดอกทานตะวันหรือจะเลือกน้ำมันดอกคำฝอย น้ำมันมะกอก ก็ได้ดีพอกัน ทอดเสร็จแล้วจับน้ำมันออกอีกครั้งด้วยกระดาษทิชชู เพราะชีวิตใจไม่นิยมอาหารมัน” (คอลัมน์ “ครัวชีวิต” ชีวิต, 16 ต.ค. 2542)

“เราควรลุกขึ้นมาชี้แนะประชาชนให้หันมากินข้าวกล้องกันดีกว่า ข้าวกล้องเป็นแหล่งอาหารที่ให้พลังงานง่าย ๆ ปรุงกินสะดวก และสอดคล้องกับวัฒนธรรมไทยมากที่สุด ภูเขาตายน บรพบุรุษของเราก็อ้อมปากอ้อมท้องด้วยข้าวกล้องหรือข้าวซ้อมมือกันทั้งนั้น (คอลัมน์ “ธรรมชาติบำบัด” มติชนสุดสัปดาห์, 28 ก.ย.2542)

การเสนอทางเลือกที่แฝงเร้นการต่อต้านเป็นสิ่งที่ปรากฏและพบได้ในหน้าที่การถ่ายทอดอุดมการณ์ ทั้งนี้เนื่องจากอุดมการณ์ที่นำเสนอมีความขัดแย้งกับกระแสเดิมที่เป็นอยู่ อย่างไรก็ตาม สื่อมวลชนก็ได้ใช้วิธีการนำเสนอด้วยการชักชวน ชี้นำ ให้เหตุผลมากกว่าการนำเสนอในรูปแบบของการต่อต้านโดยตรง

“อาหารเป็นยา การกินให้ถูกวิธีเพื่อสุขภาพที่ดีไม่ยาก (มาก) อย่างที่คิด เพียงแต่คุณต้องมีความอดทน และทนที่จะ ลด ละ เลิก ในหลาย ๆ สิ่งให้ได้เสียก่อน

ไม่มากมายอะไร แค่ปฏิบัติตามหลัก 7 ประการดังต่อไปนี้ เท่านั้นคือ

1. เปลี่ยนมากินข้าวที่ไม่ขัดสีฉวีวรรณ
2. หลีกเลี่ยงการกินเนื้อสัตว์ ยกเว้นอาหารทะเล อาทิตย์ละไม่เกิน 1 ครั้ง
3. งดกินอาหารที่มีสารเคมีผสมอยู่
4. งดกินอาหารคัดแปลง พวกอาหารของสำเร็จรูปต่าง ๆ

5. หลีกเลี่ยงการกินอาหารที่ไม่ใช่ของที่อยู่ในท้องถิ่น
6. พยายามไม่กินอาหารผิดฤดูกาล
7. หลีกเลี่ยงการกินอาหารรสจัด โดยเฉพาะรสหวานจากน้ำตาลทรายขัดขาวและอาหารมัน ๆ"

(คอลัมน์ "ครัวชีวิต" ชีวิต, 1 พ.ย. 2541)

จะเห็นได้ว่า การแสดงหน้าที่ของสื่อมวลชนในการถ่ายทอดอุดมการณ์การบริโภคเช่นนี้ ก่อนไปในลักษณะของการทวนกระแสหลัก หมายถึง ความแตกต่างจากรูปแบบการบริโภคที่มีแต่เดิม อย่างไรก็ตามสื่อมวลชนได้ใช้ความพยายามโดยอาศัยหลักการประนีประนอม การเสนอแนะ ชักชวน และให้เหตุผล เพื่อหลีกเลี่ยงการปะทะโดยตรงกับกระแสความเชื่อเดิม

"มีเด็กเมื่อวานจีนคนหนึ่ง พูดในที่ประชุมเรียกผมว่า ตาแก่ ก็คงจะเห็นว่าเรื่องที่ผมพูดถึงวิธีปฏิบัติ ด้วให้เป็นไปตามธรรมชาติ รวมทั้งให้กินข้าวซ้อมมือนั้นเป็นเรื่องเซซ จะว่าเป็นตาแก่หรือว่าเซซก็ ตามเถอะไปรคอฮ่มองข้ามความสำคัญของข้าวซ้อมมือ ซึ่งเป็นอาหารหลักประจำชาติของเรา มา แต่สมัยนู๋ ย่า คา ยาย ไปเสียก็แล้วกัน" (คอลัมน์ "ปิ่นชีวิตใหม่ด้วยชีวิต" ไทยรัฐ, 29 พ.ย. 2541)

"มีหลายท่านที่โทรศัพท์มาถามว่า ทำไมถึงต้องคิมน้ำแครอท ทำไมไม่เคี้ยวแครอทเลย ก็คงจะ เหมือนกับน้ำอาร์ซี ถ้าเป็นน้ำ ร่างกายจะดูดซึมพวกเอนไซม์และวิตามินได้ทันที แต่ถ้าเราเคี้ยวแครอทเป็นหัว ๆ หลายหัว น้ำย่อยในปากกับน้ำย่อยในท้องก็จะทำลายพวกเอนไซม์ เพราะฉะนั้นอย่า ไปเสียดายกากแครอท เราต้องการเอนไซม์ เราก็ควรจะคิมแต่น้ำ สำหรับกากแครอท แทนที่จะนำไปทิ้งเฉย ๆ เอาไปใส่ต้นไม้จะกลายเป็นปุ๋ยต้นไม้อย่างดี" (คอลัมน์ "โลกสุขภาพ" ชีวิต, 1 ก.พ. 2542)

"ถ้าคุณชอบกินพวกเนื้อสัตว์ หรือเนื้อ นม ไข่ มาก ๆ ก็ขอความกรุณาตกลงเสียก่อน ไม่ได้ห้ามกินทันทีนะครับ เราค่อย ๆ ปรับตัวตามสะดวก" (คอลัมน์ "ปิ่นชีวิตใหม่ด้วยชีวิต" ไทยรัฐ, 10 ม.ค. 2542)

กล่าวได้ว่า การแสดงหน้าที่ของสื่อมวลชนอีกประการหนึ่งในปรากฏการณ์ชีวิตก็คือ การเป็นช่องทางในการเผยแพร่ หรือถ่ายทอดอุดมการณ์ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า เป็นอุดมการณ์การบริโภคทางเลือกแบบแฝงเร้น ทั้งนี้ก็เพื่อหลีกเลี่ยงการต่อต้านจากอุดมการณ์การบริโภคเดิมในสังคม

การที่อุดมการณ์ชีวิตซึ่งเป็นอุดมการณ์ทางเลือกถูกถ่ายทอดสู่สังคมได้นั้น จากการศึกษา ยังพบว่า ปัจจัยสำคัญของการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน คือ การอาศัยกระแสความนิยมที่เกิดขึ้นของคนในสังคมเป็นตัวผลักดัน

กระแสความนิยมในสังคม นับเป็นแรงหนุนหลักที่จะช่วยส่งเสริมการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับหน้าที่การถ่ายทอดอุดมการณ์ ซึ่งสื่อมวลชนได้อาศัยกระแสความสนใจในสุขภาพเป็นส่วนสำคัญประกอบกับความตั้งใจของสื่อมวลชนเองที่ต้องการนำเสนอสาระทางสุขภาพด้วย

จากการสัมภาษณ์คุณวรัชช์ กฤติยาภิชาติกุล ผู้บริหารบริษัทโกกบอด อินเตอร์คอมมิวนิเคชัน ผู้ผลิตรายการชีวิตมหัศจรรย์ ถึงความตั้งใจของการทำรายการนี้ มีใจความว่า

“เริ่มจากแนวคิดในการทำงานของบริษัทที่ทำรายการทางด้านสาระให้ความรู้กับคนดูมาตลอด ซึ่งเป็นรายการที่ให้ความรู้ทางกฎหมาย ทางการเมือง เมื่อคิดจะทำรายการใหม่ ก็เห็นว่ารายการสุขภาพเป็นรายการที่น่าสนใจ สามารถให้ความรู้แก่คนดูได้” (สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2543)

“เห็นว่า รายการสุขภาพแนวธรรมชาติบำบัด เป็นรายการที่ยังไม่มีใครทำ ประกอบกับทางชมรมอยู่ร้อยปีชีวิตเป็นสุข ซึ่งมี นพ.เจก ชนะศิริ ซึ่งเป็นประธานชมรมฯ และ นพ.บรรจบ ชุณหสวัตติกุล เป็นเลขาฯชมรม ต้องการที่จะเผยแพร่แนวคิดธรรมชาติบำบัดออกไปสู่ประชาชน ดังนั้น ทางชมรมฯ จึงได้ให้ความรู้เพื่อเป็นแนวทางในการผลิตรายการให้เป็นตามที่ตั้งใจ คือ รายการสาระสุขภาพตามแนวธรรมชาติบำบัด” (สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2543)

เช่นเดียวกับความตั้งใจในการนำเสนอสาระสุขภาพของนิตยสารชีวิต จากการให้สัมภาษณ์ของคุณสุภาวดี โกมารทัต บรรณาธิการนิตยสารชีวิต มีใจความว่า

“ความตั้งใจในการทำนิตยสารสุขภาพ ซึ่งในขณะนั้นชีวิตกำลังอยู่ในความนิยมและมีผู้ที่สนใจอยู่แล้วในระดับหนึ่ง จึงได้ใช้ชื่อชีวิตมาเป็นชื่อของนิตยสาร เพราะจะเป็นการง่ายต่อการรับรู้ของคนในขณะนั้น”

เห็นได้ว่า การแสดงหน้าที่ของสื่อมวลชนในปรากฏการณ์ชีวิต จะเกิดขึ้นได้โดยอาศัยทั้ง ความตั้งใจของฝ่ายผู้จัดทำที่มีความต้องการจะเผยแพร่สาระทางด้านสุขภาพ และ ความนิยมที่เกิดขึ้นในสังคมซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้สื่อมวลชนได้แสดงหน้าที่ของตนเอง

การแสดงหน้าที่ของสื่อมวลชน โดยอาศัยความนิยมในสังคมยังแสดงให้เห็นถึงพลังสำคัญของคนในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเผยแพร่แนวคิดหรืออุดมการณ์ หากสื่อมวลชนแสดงหน้าที่โดยอาศัยเพียงความต้องการของฝ่ายผู้ผลิต โดยไม่พิจารณาถึงความสนใจของสังคมโดยรอบ การแสดงหน้าที่ของสื่อมวลชนก็จะไม่ประสบความสำเร็จ

อย่างไรก็ตาม การทำหน้าที่ของสื่อมวลชน นอกจากอาศัยกระแสความนิยมแล้ว ยังเป็นการทำตามกระแสความนิยมด้วย ซึ่งเป็นการทำหน้าที่เนื่องจากแรงกระตุ้นจากภายนอก เช่น คอถัมน์ "ปิ่นชีวิตใหม่ด้วยชีวิต" ในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้โทรศัพท์เพื่อสอบถามการมีคอถัมน์นี้กับบุคคลที่เกี่ยวข้อง

"ทางหนังสือพิมพ์ไทยรัฐได้รับจดหมายจากแฟนหนังสือพิมพ์ส่วนหนึ่งที่ต้องการให้ไทยรัฐลงเรื่องของชีวิต ประกอบกับ ทางผู้บริหารเห็นว่าเรื่องของสุขภาพเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของประชาชน"

จากเหตุผลแสดงให้เห็นว่า แรงกระตุ้นจากภายนอก คือ การได้รับจดหมายร้องขอจากแฟนหนังสือพิมพ์ สนองกับ กระแสความนิยมในสังคมเป็นสาเหตุของการเกิดคอถัมน์ "ปิ่นชีวิตใหม่ด้วยชีวิต"

นอกจากนี้ หากพิจารณาการแสดงหน้าที่เนื่องจากการทำตามกระแสนิยมเช่นนี้ อาจจะไม่มีความหลักประกันใดที่จะรองรับต่อความต่อเนื่องของการนำเสนอชีวิตในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐได้ เพราะตลาดเท่าที่ความนิยมยังมี หรือยังมีกลุ่มผู้ที่ยังอ่านอยู่ เมื่อนั้น ชีวิตก็จะยังมีให้เห็น แต่ถ้าหากเมื่อใดที่กระแสความนิยมจางลงไป หรือกลุ่มผู้อ่านถดถอยลง คอถัมน์ "ปิ่นชีวิตใหม่ด้วยชีวิต" ก็อาจจะไม่มีให้เห็นอีกก็เป็นได้

5.3 สื่อมวลชนกับการนำเสนอทางเลือกใหม่

ในบริบททางสังคมปัจจุบันที่มีการก่อตัวขึ้นของกระแสทางเลือกต่าง ๆ ไม่เว้นแม้กระทั่งในปริมณฑลของสุขภาพ ดังมีคำกล่าวที่ว่า ยุคนี้เป็นยุคของขบวนการสุขภาพทางเลือก ในปรากฏการณ์ชีวิต สื่อมวลชนเข้ามามีส่วนในการทำหน้าที่ของการนำเสนอทางเลือกด้านการดูแลสุขภาพสำหรับสาธารณชนที่สนใจ โดยเฉพาะ ชนชั้นกลางในเมืองที่แสวงหาทางเลือกของการดูแลสุขภาพด้วยตัวเอง

“ชีวิตเป็นทางเลือกใหม่เพื่อสุขภาพ ทางเลือกที่คนรุ่นใหม่ผู้มีปัญญาสูงในเกือบทุกสังคมโลกเลือกเป็นวิถีชีวิตใหม่ของเขา ไม่ว่าจะเรียกทางเลือกนี้ว่าอะไรก็ตาม อาจจะมีรายละเอียดปลีกย่อยแตกต่างกัน ตามแต่ละสังคมและปัจเจกบุคคล แต่กล่าวเฉพาะสังคมไทยซึ่งเรามีพื้นฐานทางอารยธรรมและจิตวิญญาณที่สูงส่งอย่างยิ่ง เรามีพืชพรรณธัญญาหารและสมุนไพรมากมายที่มีคุณค่าต่อสุขภาพที่อาจจะดีกว่าแหล่งอื่น ๆ ของโลก อีกทั้งเรามีการแพทย์แผนปัจจุบันที่ก้าวหน้ามากที่สุดด้วย ดังนั้น ทางเลือกใหม่ เพื่อสุขภาพในสังคมไทยจึงน่าจะเป็นวิถีสุขภาพที่ประหยัดที่สุด เข้าถึงธรรมะได้มากที่สุด และท่านช่วยตัวเองได้มากที่สุด” (คอลัมน์ “จากบรรณาธิการ” ชีวิต, 16 ต.ค. 2541)

การนำเสนอทางเลือกของสื่อมวลชนยังเป็นไปในรูปแบบของการชักชวนและอธิบายให้เห็นถึงคุณประโยชน์ในสิ่งที่ตนนำเสนอ คล้ายกับการทำหน้าที่ถ่ายทอดอุดมการณ์

“ในรายการชีวิตมหัศจรรย์ พิธีกร คือ คุณอดิศักดิ์ ศรีสม พูดถึงหัวข้อที่จะสนทนา คือ ความมหัศจรรย์ของข้าวกล้อง โดยเป็นการสนทนาระหว่างโภชนาการ และพิธีกรรายการ ดังตัวอย่าง

- พิธีกร - ข้าวกล้อง กับ ข้าวขาว แตกต่างอย่างไรทางด้านโภชนาการ
- นักโภชนาการ - ข้าวกล้องมีคุณค่าทางอาหารมากกว่าข้าวขาว ทั้งวิตามินและใยอาหาร
- พิธีกร - ควรให้คนหันมากินข้าวกล้องดีหรือไม่
- นักโภชนาการ - ดี เพราะปกติเราบริโภคข้าวขาวเป็นหลัก และข้าวกล้องเป็นที่ยอมรับในหมู่โภชนาการมานาน

- พิธีกร - ทำอย่างไรให้คนไทยคุ้นเคยกับข้าวกล้อง
- นักโภชนาการ - เริ่มต้นอาจหุงข้าวขาวปนกับข้าวกล้อง จนกระทั่งเกิดความเคยชิน จึงค่อยมา กินข้าวกล้องอย่างเดียว
- พิธีกร - ข้าวกล้องมีประโยชน์อย่างไร มีความมหัศจรรย์แค่ไหน
- นักโภชนาการ - ข้าวกล้องสามารถป้องกันโรค เพราะในข้าวกล้องมีวิตามินบี 1 ช่วยป้องกัน โรคปากนกกระชอก มีในอาซินมากกว่าข้าวขาว 3 เท่า ช่วยในเรื่องของการ เผาผลาญพลังงาน ที่สำคัญคือ โยอาหารจะช่วยระบบขับถ่าย และช่วยค้ำจุน ของเสียในร่างกาย
- พิธีกร - (สรุปในช่วงท้าย) ด้วยคุณประโยชน์มากมาย ทำให้ข้าวกล้องเป็นอาหาร มหัศจรรย์"

หน้าที่ของการนำเสนอทางเลือกใหม่นี้ จัดว่าเป็นหน้าที่ที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ในสังคมที่เป็นสังคมแห่งทางเลือก ดังที่สื่อมวลชนได้แสดงหน้าที่ไว้ในปรากฏการณ์ชีวิต และทาง เลือกนั้นจะเป็นที่ปรากฏชัดมากหรือน้อยย่อมขึ้นอยู่กับการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนเป็นส่วนสำคัญ

5.4 สื่อมวลชนกับการเวทีสาธารณะ

สื่อมวลชนแสดงหน้าที่ด้วยการเป็นเวทีสำหรับการไขข้อข้องใจสำหรับผู้ที่มีปัญหาทางสุขภาพ หรือผู้ที่มีความคลางแคลงสงสัยในเรื่องที่เกี่ยวกับชีวิตหรือธรรมชาติบำบัด และสื่อมวลชน ยังได้เปิดพื้นที่ว่างสำหรับให้ผู้ที่มีประสบการณ์ทางสุขภาพได้เขียนเรื่องราวเพื่อถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้อ่านด้วยกัน ดังตัวอย่าง

“เรียนอาจารย์บรรจบที่เคารพ

ดิฉันทำงานอยู่ในโรงพยาบาลชุมชนเล็ก ๆ สกตนคร สนใจเรื่องธรรมชาติบำบัด โดยเชื่อว่า จะทำให้เราเจ็บป่วยน้อยลง โดยไม่สิ้นเปลืองและเหมาะกับชาวบ้านที่นี่มาก ดิฉันตามข้อเขียนของ อาจารย์จากมิดิชนรายสัปดาห์ ตอนนี้ดิฉันอยากจัดนิทรรศการเกี่ยวกับธรรมชาติบำบัด ในโรงพยาบาลและในงานกาชาดจังหวัด อยากให้อาจารย์แนะนำแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้ที่เป็นของ

อาจารย์ ที่พอเป็นแนวทางสามารถนำเสนอในรูปแบบของบอร์คณิศรการ เพื่อเป็นแนวทาง
ดำเนินชีวิตที่ประหยัดและปลอดภัยกับชาวบ้านต่อไป

ศศิธร/สกถนกร”

(คอลัมน์ “ธรรมชาติบำบัด” มติชนสุดสัปดาห์, 2 ก.พ. 2542)

จากคอลัมน์ป็นชีวิตใหม่ด้วยชีวิต

“จม. จากคุณนุช (พรรณเพ็ญ)

1. ถ้าสนใจปฏิบัติแบบชีวิตจริงจะต้องทำอะไรบ้าง หมายถึงว่าไม่ร่วมอยู่ปฏิบัติกับคนอื่น
ๆ อย่างจริงจัง อย่าตอบว่าอ่านตามตำราของอาจารย์แล้วทำเองนะคะ เพราะคงไม่มี
ความอดทนและวินัยเพียงพอ หนูเองมักจะท้องผูกทั้ง ๆ ที่กินผักและผลไม้มากกว่าเนื้อ
สัตว์เสีย (90:10) อาจเป็นเพราะความเครียดที่เกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัวหรือเปล่า กลัวว่านาน
ๆ ไปจะเกิดโรคอื่น ๆ ขึ้นมา
2. เราคนไทยจะป้องกันพิษภัยที่อาจจะเกิดขึ้นจากพวกพืชผักผลไม้ได้อย่างไร ล้างน้ำ
อย่างเดียวพอหรือไม่ เท่าที่ฟังจากนักวิชาการที่ใกล้ชิดคิดจากการทำงานของหนู เขามอง
ว่ามันมีสารตกค้างเยอะเหมือนกัน

นุช (พรรณเพ็ญ)

(คอลัมน์ “ป็นชีวิตใหม่ด้วยชีวิต” ไทยรัฐ, 18 ต.ค. 2541)

นอกจากนี้ คุณสุภาวดี โกมารทัต ยังให้สัมภาษณ์ถึงหน้าที่ของนิตยสารชีวิตกับการเป็น
เวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางสุขภาพ มีใจความว่า

“นิตยสารชีวิตได้เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกได้เขียนเล่าเรื่องราวของตัวเองในเรื่องของประสบ
การณ์ทางสุขภาพที่ตนเองเคยพบมา เพื่อจะได้เป็นการแลกเปลี่ยนอีกทั้งเตือนตัวเองและผู้อ่านด้วย”
(สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2543)

ในนิตยสารชีวจิต มีคอลัมน์ประสบการณ์สุขภาพ เป็นคอลัมน์ที่ผู้ที่เคยพบปัญหาทางสุขภาพทั้งร้ายแรงและไม่ร้ายแรง ได้มีโอกาสเขียนมาเล่าเรื่องของตนเอง ในส่วนสุดท้ายจะมีการสรุปไว้ให้เป็นข้อคิด เตือนใจสำหรับผู้่านอีกด้วย

การแสดงหน้าที่ในการเป็นเวทีสาธารณะของสื่อมวลชน ยังเป็นกลยุทธ์เพื่อที่จะส่งเสริมสนับสนุน ในการเผยแพร่หรือการถ่ายทอดอุดมการณ์เอาไว้ให้อยู่ต่อไปได้ ทั้งนี้ ความสงสัย ความไม่เข้าใจ ย่อมมีอยู่สำหรับสาธารณชนในสังคม โดยเฉพาะกับอุดมการณ์ใหม่ที่แตกต่าง ฉะนั้น การทำหน้าที่ในข้อนี้ยังเปรียบได้กับการอำนวยความสะดวกในด้านความรู้และความเข้าใจของสื่อมวลชน นอกจากนี้ การที่สื่อมวลชนเปิดพื้นที่เพื่อเป็นเวทีสำหรับผู้ที่มีประสบการณ์ทางสุขภาพยังจะมีผลต่อการสร้างกลุ่มที่มีลักษณะร่วม คือ มีปัญหาาร่วมกัน ซึ่งกลุ่มลักษณะนี้จะเป็นส่วนเสริมในการถ่ายทอดแนวคิดต่อไปได้เป็นอย่างดี

จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า สื่อมวลชนมีบทบาทอย่างสำคัญในปรากฏการณ์ชีวจิต นับจากการเป็นสื่อกลางที่ช่วยเผยแพร่ทำให้ชีวจิตเป็นที่รู้จักและกล่าวถึงในสังคม มากไปกว่านั้น สื่อมวลชนได้เข้ามามีส่วนในการแสดงหน้าที่อันหลากหลายตั้งแต่ การให้สาระความรู้ที่สอดคล้องกับยุคสมัย ประกอบกับวิธีการนำเสนอหรือการให้ข้อมูลของสื่อมวลชนที่เป็นหน้าที่สำคัญ นอกจากนี้ สื่อมวลชนยังได้กลายเป็นช่องทางในการถ่ายทอดอุดมการณ์ในการบริโภค อันเป็นอุดมการณ์ทางเลือกแก่สาธารณชนผู้สนใจในสุขภาพ โดยเฉพาะ กลุ่มชนชั้นกลางในเมืองที่กำลังแสวงหาทางเลือกเพื่อการพึ่งตัวเอง อย่างไรก็ตาม การเผยแพร่อุดมการณ์ทางเลือก เช่น ชีวจิต หรือ ธรรมชาติบำบัด ถือว่าเป็นทางเลือกที่แตกต่างจากวิถีปฏิบัติในแบบเดิมที่เป็นอยู่ในสังคม ดังนั้น สื่อมวลชนจึงต้องอาศัยความพยายามทั้งการทำหน้าที่เป็นเวทีสาธารณะ การทำหน้าที่โดยอาศัยกระแสความนิยมเพื่อที่จะให้อุดมการณ์การบริโภคทางเลือกดำรงอยู่ในพื้นที่ทางสังคมได้ตลอดไป